

ELŐSZÓ

Amikor tizennégy éves voltam, apámat annyira tudatlannak tartottam, hogy alig bírtam elviselni a jelenlétét. Amikor huszonegy lettem, megdöbbenett, milyen sokat tanult hét év alatt. (Mark Twain)

Amióta ember az ember, mindig éltek tizen- vagy huszonevések, s fiatalab-
bak. Ifjúságról mégsem beszélhetünk minden korban. A preindusztriális
társadalmakban a gyerek – amellet, hogy csaknem kicsi felnőttként kezelték
– valamifajta rituálé után egyből a felnőttkorba (s nem az ifjúkorba) lépett.
Nem volt az egyén életében egy elkülönülő, speciálisan védett felkészülési
időszak. Az ipari társadalmakban már elkezdtek foglalkozni a fiatalok spe-
ciális problémáival. Ezen társadalmak fiataljainak már nem csak erkölcsi, de
gazdasági-társadalmi hatások is jutottak „osztályrészül”: Rómeó és Júlia ko-
rának etikai problémái a kereskedelem, a világpiac megnyílásával egyre in-
kább Twist Olivér világának gazdasági problémáival egészültek ki. Miután a
gazdasági-kulturális folyamatok ekkor kaptak lendületet, a fejlődés ütemé-
hez leginkább alkalmazkodni képes korcsoport, a fiatalok, problémáinak je-
lentősége megnőtt (s nő tovább ma is). Speciális igényeik társadalmi szinten
is megjelentek: kiharcolták maguknak az önálló státuszt, az önálló generációs
jelenlétet. Magyarországon így századok vajúdása után a dualizmus korá-
ban, a 19. század végén, 20. század elején alakultak úgy a körülmények, hogy
az ifjúság a társadalom színpadán szerepet kaphatott. Azóta a gyerekek-fia-
talok, az ifjúságügy fogalma is sokat változott.

Az ifjúsági korosztályokat alapvetően három hatáscsoport éri: a család, az iskola (munka) és a szabadidős szféra mintái (kortárs csoport, média, internet stb.). Ugyanakkor az oktatás(munka)üggyel és a családüggyel foglalkozó tár-
cák és intézményrendszerek több száz milliárdos költségvetése sem lehet ké-
pes a harmadik, civil „láb” kiváltására. Az alapvetően civil szervezetek „ural-
ta” szféra, a hatalom által át nem járt véleményalkotó társulások egy nyitott
társadalom modelljét kínálják egy zárt, konspirációs világ képével szemben.¹

Az 1848-as márciusi ifjak, a Hitlerjugend vagy az 1968-as diákfelkelések,
de akár a 2006. szeptemberi Szabadság téri zavargások is igazolják: amit ma
megteszünk vagy elmulasztunk, az (akár a közel)jövőben is érezteti jótékony
avagy káros hatását, s ily módon a holnap ifjúságára lesz elsősorban hatással.
A fiatalok mindenki másnál jobban érdekeltek a jövőben, amely nagyrészt a
jelenben dől el.

Az ifjúságügy, a fiatalokkal való foglalkozás nem divatjelenség tehát! Így nem elég látványos „tűzoltó” intézkedésekkel kipipálható gesztusokat tenni, hanem sürgős teendők az ifjúsághoz való eddigi viszonyulás alapjaiban történő újragondolása. Az ifjúság nem a társadalompolitika egyik tárgya, akiknek különböző kedvezményekkel elnyerhető a lojalitása, hanem valódi cselekvési-, részvételi lehetőséget igénylő, önálló entitás. És örülhetünk, amíg a fiatalok igénylik a társadalmi részvételt!

Lassacskán körvonalázódhat: „az ifjúságpolitika nemzeti ügy, stratégiai ágazat, s sürgős dolgunk tehát újragondolni a fiatalokkal és az ifjúságüggyel való viszonyunkat.” Hiszen „életképtelen az a társadalom, amely nem tud biztosítani alapvető társadalmi esélyeket, szükségleteket társadalmi nagycsoportoknak, jelen esetben az ifjúsági generációknak. Ezáltal a jövőt hordozó társadalmi csoportokról is lemond.” „Nem vezet sehova az az ifjúságpolitika, amely bár eljut a feszültségek számbavételéig, pusztán az elosztási arányokon kíván változtatni, ugyanis érintetlenül hagyja a feszültségek gyökereit, társadalmi konfliktusok okait.”

Kulcskérdés, hogyan látja, kezeli Európa a jövő ifjúságpolitikáját. Az „ifjúságügy” kezelése, az állami ifjúsági struktúra és intézményrendszer működése – kimondva vagy kimondatlanul – híven tükrözi a hatalmon lévők elképzeléseit az ifjúságról, közvetve az állampolgárokról. Az ifjúságpolitika is cseppben a tenger. Továbbra is dominálni fog-e az ifjúságot két szegmensében látó és láttató ifjúságvédelmi (youth care) elitformáló politika? A közélet továbbra is problémahelyzetet, megoldandó konfliktusokat, válságkezelést igénylő kérdéseket lát-e ott, ahol láthatna lehetőséget, unikális szempontokat, dinamizáló erőforrást? Válhat-e meghatározóvá az a stratégia, amely a felnövekvő generáció mint erőforrás társadalmi „becsatornázását”, hatékony fejlesztését (ifjúságfejlesztés – youth development), s – hangsúlyozottan – önfejlesztését szem előtt tartva az ahhoz szükséges társadalmi katalizátor-mezők² kialakítását és fejlesztését tartja elsődlegesen szem előtt? Mik lesznek az ifjúságpolitika, az ifjúsági munka kulcsterminusai a jövőben? Ezen kérdések megválaszolása, az erről szóló közmegegyezés kialakítása már nem e jegyzet szerzőinek kompetenciája, erről már majd Önök, a jegyzet olvasói, leendő ifjúsági szakemberek döntenek.

Jegyzetünk célja meghatározni az ifjúságügy fogalmát, leírva azt és annak alapvetéseit mint szakmát. Az ifjúsági szektorban tevékenykedők többsége szerint ugyanis az ifjúságügy (ami nem egyenlő az ifjúságpolitikával), csakúgy mint két évtizede a szociális szektor, mára önálló szakmává érett. Bár módszerei nem egyediek (kölcsonveszi a szociológia, vezetélmélet, politológia, pszichológia eszköztárát), témája mégis önálló: olyan sajátos élethelyzettel foglalkozik, amely nem elsődleges tárgya más tudományterületeknek. Így áttekintjük az ifjúságügy állami, civil, helyi és európai di-

menzióit, emellett bemutatásra kerül azoknak mai magyarországi helyzete és története.

A jegyzet igyekszik részletesen és alaposan tárgyalni az ifjúságügy magyarországi helyzetét és folyamatait, s ezzel együtt annak keretei között is marad. Ennek többek közt oka, hogy nem létezik általánosan érvényesíthető ifjúságügyi terminológia, hiszen ahány ország, annyiféle tartalommal kezelte ezt az ügyet. Az ifjúsági ügyek azonban többet jelentenek, több felelősséget, több akciót követelnek meg a magyar államtól, de akár Európától, mint amennyi a múltban vagy a jelenben megvalósult. Hangsúlyoznunk kell, hogy aktualitásról, a magyar valóságról van szó, amin egyébiránt a lehető leg hamarabb túl kellene haladni, nem célunk ugyanis a jelenlegi – nem túl rózsás – viszonyok „bebetonozását” szolgálni.

A jegyzet írásakor – eléggé el nem ítélnélhető módon – felhasználtuk az ifjúsági ügyekért felelős minisztérium szakanyagait, háttér tanulmányait is.

Segédletünk módszertanából az alábbiakat lényeges kiemelni: a folyó szöveg mellett a margón bekezdésként-témánként külön kiemeltük azokat a kulcsfogalmakat, amelyekkel a szöveg épp foglalkozik (könnyebb kereshetőség, didaktikus felépítés).

Kérjük az Olvasót, hogy a rendszerváltás előtti irodalmat csak erős forráskritika mellett lapozza fel!

Jegyzetünknek bár célja, hogy a felsőoktatásban tanulók hasznára váljon, leginkább mégis abban bízunk, hogy közös, magunkat formáló szellemi kalandokba keveredünk az Olvasóval.

Kalandra fel!

Irodalom

Gazsó Ferenc: Rendszerváltás és ifjúság. In: *Rendszerváltozás és ifjúság*. MTA Politikatudományok Intézete, 1992.

Karikó Sándor: Az ifjúság fogalma – egy hipotézis vázlatos leírása. *Új Ifjúsági Szemle* 1983/4., 39–46. o.

Karikó Sándor: *Ifjúságpolitika: stratégiai ágazat?! Zánka*, konferenciakiadvány, 1997.

Molnár Szilárd: *A civil társadalom államosítása Magyarországon 1945 és 1956 között*. Kézirat, ELTE Szociológiai Intézet, 1998.

Nagy Terézia: Az ifjúsági szubkultúrák az ezredfordulón. A rendszerváltás utáni magyar szakirodalom áttekintése. In: Pászka Imre–Szűcs Norbert (Szerk.): *Kisebbségsszociológia*.

Jegyzetek

- 1 A civilek (és nem kizárólag az ifjúsági szektorban tevékenykedők) feladata legalább kettős: az állam és a profitszektor által gazdaságosan nem megoldható feladatokat vállalják át, és a nyilvánosságon keresztül kontrolljai a mindenkori hatalomnak – valódi párbeszédre bírva azt. Az egyesülés természetes jogának gyakorlásával a civil szervezetek a szolidaritás utolsó bástyái és garanciái, a lokális problémák csak lokálisan adható válaszainak letéteményesei. „Az ember... azért lépett be a társadalomba,... hogy már meglévő jogait nagyobb biztonságban tudja... ennek következtében az állam soha nem használhatja fel hatalmát a természetes jogok megtámadására.”
- 2 A társadalmi részvétel „belépő” terei, ifjúsági információs és tanácsadó szolgáltatásrendszer, a demokráciára nevelés formális és nonformális oktatási, képzési, élményeken keresztül belsővé váló eszközei stb.